

10 01 00 АДАБИЁТШИНОСИ
10 01 00 ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ
10 01 00 LITERARY CRITICISM

10 01 03 ЛИТЕРАТУРА НАРОДОВ СТРАН ЗАРУБЕЖЬЯ
10 01 03 LITERATURE OF FOREIGN COUNTRIES PEOPLES

УДК 821.0

DOI 10.24412/2413-2004-2022-1-31-37

- БАЪЗЕ НАМУНАҲОИ НАҚДИ АДАБӢ ДАР “ТУҲФАИ СОМӢ”-И СОММИРЗОИ САФАВӢ** *Маҳмадшоев Маҳмадшо Мирзошоевич, номзади илмҳои филологӣ, дотсент кафедраи адабиёти классикии тоҷики МДТ “ДДХ ба номи акад. Б.Ғафуров” (Тоҷикистон, Хуҷанд)*
- НЕКОТОРЫЕ ОБРАЗЦЫ ЛИТЕРАТУРНОЙ КРИТИКИ В «ТУХФАИ СОМИ» СОММИРЗО САФАВИ** *Маҳмадшоев Маҳмадшо Мирзошоевич, канд. филол. наук, доцент кафедры таджикский классический литературы ГОУ «ХГУ имени акад. Б.Гафурова» (Таджикистан Худжанд)*
- SOME PARAGONS OF LITERARY CRITICISM IN “TUHFAY SOMI” BY SOMMIRZO SAFAVI** *Mahmadshoev Mahmado Mirzoshoevich, candidate of philological sciences, Associate Professor of the department of Tajik classical literature under the State Educational Institution (SEI) “Khujand State University named after acad. B. Gafurov” (Tajikistan, Khujand)*
E-MAIL: *Komron74@mail.ru*

Калидвожаҳо: тазкираи “Тухфаи Сомӣ”, нақди адабӣ, шоҳзода, суҳанварон, Соммирзо, ашъори шоирон, асри XVI

Дар асоси нуктаҳо ва матлабҳои асли аз ҷониби Соммирзо дар тазкираи “Тухфаи Сомӣ” нақду баррасӣ шудани эҷодиёту сурудаҳои шоирону сарояндагони гуногундараҷаи зиёди нимаи аввали қарни XV исбот шудааст. Тазкираи Соммирзои Сафавӣ воқеан, миёни тазкираҳои адабӣ шухрат ва арзиши ҳам таърихӣ ҳам адабӣ дошта, дар бораи шоирони зиёди охири асри XV ва нимаи аввали асри XVI маълумоти муфид медиҳад. Асари Соммирзо аз нигоҳи нақди адабӣ мавриди таҳлил қарор гирифта, истилоҳоти нақдии тазкира ҷамъу дастабандӣ шудааст. Мақсади таҳқиқ муайян кардани омилҳои таъсир ва талаботи замон дар услуби нақди ин тазкира мебошад. Ошкорбаёнӣву шучоат ва насабу мақоми давлатӣ доштани Соммирзо сабаби нақди ошкоро ва мазаммати ӯ доништа шудааст. Ҳамчунин бо мисолҳои мушаххас нишон дода шудааст, ки дар баъзе мавридҳо ислоҳи абёти номавзунӣ суҳанварон аз ҷониби Соммирзо устувору бомавқеъ сурат гирифтааст.

Ключевые слова: летопись, «Тухфаи Сомӣ», литературная критика, князь, поэты, Соммирзо, стихи поэтов, XVI век

Основываясь на подлинных статьях и оригинальных точках зрения Соммирзо Сафави, показывается критика им в тазкире «Тухфаи Сомӣ» произведений и стихов многих разноуровневых поэтов и певцов первой половины XVI века. Антология Сафави

действительно является известной литературной летописью, имеет историческую и литературную ценность и дает полезную информацию о многих поэтах конца XV-первой половины XVI века. Также произведение Соммирзо анализируется с точки зрения осуществленной им литературной критики и произведена группировка критической терминологии автора антологии. Исследовательской целью является выявление факторов влияния и требований времени в критическом стиле этой антологии. Обосновано, что открытость, смелость и государственная репутация Соммирзо были признаны благодаря произведенной им открытой критике и высказанным суждениям. Также на конкретных примерах показано, что исправление несоразмерных стихов поэтов, проводимое Соммирзо в некоторых случаях, было константным и своевременным.

Key words: *cronicles, “Tuhfai Somi” literary criticism, Prime, poets, Sommirzo, poets` verses, the XVI-th century*

Proceeding from genuine articles and original viewpoints, the author of the articles dwells on Sommirzo`s literary criticism of prosaic and poetical works belonging to the men-of-letters of the XVI-th century; the latters being of diverse standards of talent and calibre. The anthology compiled by Sommirzo Safavi is really known having been registered in literary chronicles, it possesses both historical and literary value as it provides useful information about many poets who lived at the end of the 15-th century and at the beginning of the XVI-th. In his article the author, into the bargain, analyzes critical works written by Sommirzo from the viewpoint of literary criticism and converges critical terminology into one thematic group. It is quite clear that he intended to elicit the factors of influence and requirements of time in the style of the criticism inherent in the anthology. Thus, his openness, venture and statal reputation were recognized due to straightforward criticism and condemnation. Resorting to concrete examples, the author managed to show that in some cases corrections of non-commensurate verses of the poet conducted by Sommirzo were constant and timely.

Дар тазкираи “Тухфаи Сомӣ”, ки аз шумори сарчашмаҳои арзишманди адабиёти тоҷику форс ба шумор меравад, бобати авзои адабӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ, иқтисодии нимаи аввали қарни XVI маълумоти дақиқ ва муътамад пешниҳод гардидааст. Дар тазкираи мазкур итилооти сахҳ дар бораи арзишҳои фарҳангӣ, ахлоқӣ, пешаи суҳанварони аср ва завқиёти хунарии онҳо, монанди хат, иншо, шеър, муаммо, мусиқӣ ва қиссаҳои метро ва метавон пайдо намуд.

Адабиётшинос Усмон Каримов дар бораи хизматҳои мондагори муаллифи тазкираи мазкур навиштааст: “Соммирзо воқеан анъанаи тазкиранигории асри XV ва, махсусан, равиши Алишери Навоиро дар нимаи аввали асри XVI ба такмили равиши ҳосаи худ бо муваффақият давом додааст. Гузашта аз ин, Соммирзо маълумоти доир ба шарҳи аҳволу ашъори адибони аввали асри XVI овардаи «Ҳабиб-ус-сияр»-и Хондамирро низ дар ҷандин лаҳза ва нуктаҳои муҳим такмили тавсия ва тасҳҳ намудааст [1, с.174].

Донишмандони маъруфи тоҷик Р. Ҳодизода, У. Каримов, С. Саъдиев [7], Н. Сайфиев [2] дар китобҳои хеш оиди таърихи адабиёти тоҷику форс ва А. Сатторов [3] дар таҳқиқоти илмӣ худ, дорои арзиши баланди адабиву таърихӣ будани тазкираи Соммирзои Сафавиро таъкид намудаанд.

Шодравон Абдуллоҷон Сатторов «Тухфаи Сомӣ»-ро маъхазӣ муътамади адабии охириҳои асри XV ва аввали асри XVI ҳисобида, таъкид менамояд, ки ин асар аз рӯи

тааллуқоти табақавии шоирон ва муносибати намояндагони табақаҳои гуногун ба шеърӯ шоирӣ таълиф шудааст [3, с. 75].

Инчунин Нуриддин Саид дар сарсухани тазкираи мазкур, ки аз чониби профессор Бадриддин Мақсудов таҳия гардидааст, бобати аҳаммияту арзиши ин асар чунин менависад: “Яке аз тазкираҳои нафис, ки иттилооташ бисёр дақиқ аст, тазкираи “Тухфаи Сомӣ”-и Абӯнаسر Соммирзои Сафавӣ мебошад, ки дар нимаи аввали асри XVI таълиф шудааст. Аз маълумоти худи ин тазкираи адабӣ ва ҳамчунин натиҷаи таҳқиқи донишмандон маълум мешавад, ки он на танҳо дар хусуси аҳволи шоирон, муносиботи ҳамдигарии онҳо, офаридаҳои адабии эшон, доираҳои адабӣ ва робитаҳои адабӣ бо иттилооти басо ҷолибу дақиқи худ сарчашмаи муътамад мебошад, балки роҷеъ ба авзои сиёсии замон, муносибатҳои ҷамъиятӣ, ҳодисаҳои гуногуни таърихӣ, урфу одатҳои мардум, маориф, тарзи тафаккуру руҳу равони онҳо ва ғайра низ маълумоти қобили мулоҳиза ироа мекунад” [4, с. 4].

Соммирзо бештар ба ҳунар ва истеъдоди суҳанварон ва сабти зиндагиву интиҳоби ашъори шоирони рӯзгори худ тавачҷӯх намудааст. Бо назардошти он ки мавсуф шоҳзода буда, дар баландтарин пояи нардбони иҷтимоӣ қарор дошт, аз ҳеч кас вобаста набуд ва ҳаросе ҳам надошт, дар бораи машғулияти шоирон, ҳулқу ҳӯи онҳо, одоти мусбату манфишон, бурду боҳти фаъолияти шоирӣ ва дигар ҷузъиёти ҳаёти онҳо бепарвоёна, бидуни муболиға, рӯирост ҳарф задааст. Ҳамин омилҳо боис гардиданд, ки нақди тазкираи Соммирзо воқеъбинона, мувофиқ ба истеъдод ва ҳунари суҳан- густарии адибони замонаш рӯи қоғаз оварда шавад.

Дар бобати афкори адабиву танқидии муаллифи тазкираи “Тухфаи Сомӣ” адабиётшиноси хушсалиқа Бадриддин Мақсудов менависад: “Афкори адабӣ-танқидии Соммирзо, ки дар тазкирааш изҳор шудаанд, бисёр ҷолибу хонданианд. Дар баёни ин гуна афкор муаллифи тазкира ҳадди инсофу адолатро комилан риоят кардааст. Дар бораи шоирони бузургу маъруфи замонаш муфассалтар, бо эҳтирому назокати хос ва хеле мунсифона суҳан мекунад ва аз ашъорашон намунаҳои бештар оварда, ба онҳо баҳои ҳаққонӣ медиҳад. Чунончӣ, аз ашъори Ҷомӣ 81 байт, аз Ҳилолӣ 68 байт, аз Ҳотифӣ 41 байт намуна овардааст” [4, с. 9].

Дар баробари шоирони шинохтаи даврони ҳеш, ба ашъори дигар суҳанварон, ки наонқадар машҳур буданд, вале ашъори хубу дилкаш месароиданд ва ё дар ягон навъи жанри адабӣ дасти боло доштанд, бо иродат ва ихлос ҳарф задааст. Мисол дар бораи Рӯҳии Самарқандӣ зикр мекунад, ки “ӯ аз ақсоми шеър ба китъасароӣ машҳур аст” [4, с. 12].

Роҷеъ ба ашъори Амир Ҳусайналии Ҷалоир мутахаллис ба “Туфайлӣ” ибрози назар намуда мегӯяд, ки “дар қасида ҳама кас ӯро қабул доштааст” [1, с. 175].

«Мавлоно Туфайлии Хучандӣ, марди ошиқпешаи лоуболе буд ва аз таърих вуқуфи тамом дошт ва ба қасони хуб сӯҳбат дошта ва авқот ба кито- бат мегузaronид ва дар ҳамаи ақсом шеър мегуфт. Қасоид ва ғазал бисёр дорад. Ин матлаъ аз ҷумлаи ашъори ӯст:

***То қунам қатъи биёбони ғамат марҳилаҳо,
Кафи поро задаам мехча аз обилаҳо*** [1, с. 175].

Соммирзо ҳангоми нақд ва таҳлили ашъори шоирони дар тазкирааш зикршуда аз истилоҳоти ривочёфтаи замонаш, амсоли “аснофи шеър”, “ашъори обдор”, “шеъри тар”, “маънихои рангин”, “суҳани матин”, “суҳани муҳкам”, “суҳани нозук”, “маонии хос”, “шеъри равони омписанд”, “шеъри матбуъ”, “шоири покизагӯӣ”, “латофатгуфтор”, “шоири нек”, “ростқалам”, “пурчошнӣ” ва ҳамчунин “шоири ҳазёнгӯ”, “қачтабъ”, “ёвагӯ”, “ашъори

ноҳамвор", "бемаъно", "шеъри бемаза", "номаъкул", "номавзун", "шеъри тазрик", "шеъри шутургурба", "ашъори ракик" ва ғайра истифода кардааст.

Дар "Тухфаи Сомӣ" муаллиф дар баробари бо эҳтироми хос ва самимият баён намудани андешаҳои бобати ашъори суҳанварон, аз норасоиву камбудихои шеъри як қатор шоирон бебоконе ва рукушод суҳан рондааст ва шояд дар ин шева аз пешравони нақди адабӣ дар таъкиранивонии форсӣ ба шумор равад. Вай рӯиросу суҳанони каммазмун ва тасвирҳои номавзун, каломе аз маъно дур, қофияву радифи ғалату ночаспони баъзе шоирон, ё аҳли завқро танқид намуда, онҳоро қачтабӯ ёвагӯ, шоири ҳазенгӯ ва навиштаҳоишонро номаъқулу номавзун ва бемаънову ноҳамвор номидааст. Инчо чанд намунаи нақди интиқодии Соммирзо ба ҳайси шоҳид меоварем: Адои Исфохонӣ "қофияи ғалат дар шеъри ӯ бисёр аст" [4,с.239], Қавсии Табрзӣ "чун омӣ аст, гоҳе дар қофия ғалат мекунад" [4,с.254], Розии Шуштарӣ "дар ғазал таъбаи хуб буд, ашъори ӯ шутургурба воқеъ шуда, дар соири ашъор ҳам шеър мегуфт, аммо ба қор намеомад" [4,с.132], Шоҳхусайни Сиёқӣ "дар шеъри ӯ қофияи ғалат бисёр аст" [4,с.217], Маъонии Яздӣ "худро қам аз шуарои номӣ намедонад, аммо шеъри ӯ бемаънӣ аст ва ба ҳасби зоҳир маъонии қам метавон ёфт:

*Ҳарчанд таҳаллуши Маъонист,
Холӣ зи маъонияст шеъраш*"[4,с.239].

Соммирзо ҳамин гуна нақди воқеъбинонаро нисбати онҳое, ки даъвии шоирӣ доштанд, вале суҳанашон мустаҳқамау қавобгӯи қавоиди шеърӣ набуд, иброн намуда, эшонро танқид намудааст. Қои дигар бобати ашъори суҳан-варони зерин ҳамингуна баҳогузори намудааст. Вай дар бораи шеърҳои Ҳадисии Совай менависад, ки "ақсар ашъори ӯ ёва аст" [4,с.286], ашъори Ҳотам ном шоирро, ки аз қаблаи аъробии сайдӣ буд, чунин баррасӣ қардааст, ки "ба се забон шеър мегуяд, қош ба ҳеч қадом намегуфт" [4,с.330]. Нисбат ба Амир Абдуллоҳ ном суҳанвари замони ҳеш мегуяд, ки "гуё сайди мазқури шеъри мардумро мешиносад, вале шеъри худро намешиносад" [3,с.62].

Инчунин дар баъзе мавридҳо Соммирзо дар бораи суҳанвароне, ҳарф мезанад, ки ашъорашонро нақд қардаву назарашро ба худӣ онҳо баён намудааст, монанди мулоқот бо Ҳочӣ Оқо ном шоир, ки чунин сураат гирифтааст: "Агар шеър нафармоянд, бисёр хуб буд, ба шеъре ки аз ӯ навишта шуда, сидқи мақоли роқим маълум мешавад. Ин ду байт аз ӯст:

*Рӯи шахро зи дур дидам ман,
Сар ба авқи фалак қашидам ман,
Рӯи шаҳ доиман чу маҳ бошад,
Рӯи шаҳ ҳар ки дид шараф бошад.*

На ки мисраи охир дар қитобат ғалат шуда, балки шоир чунин гуфта. Бад ӯ гуфтаи ки "маҳ" ва "шараф" чӣ гуна қофия бошанд? Гуфт чӣ қунам? Беҳ аз ин наёфтаи" [4,с.334].

Ба андешаи адабиётшиносон шояд шоҳзода будан ба Соммирзо имқон дода бошад, ки ҳамин гуна нақдҳои шуқоатмандонаро иброн намояд, вақарна ҳар қас ки пой дар чунин роҳе гузошта аз дами теги таъну ҳаҷв ва қаҳри шоирон дар амон намондааст. Ба қавли баъзе аз муҳаққиқон дар ин намунаҳо он чӣ беш аз ҳар қизи дигар намуд пайдо мекунад, ошқорбаёнӣ мунтақид ва андешаи боинсофонаи вай ба шумор меравад. Барои намуна андешаҳои интиқодии Соммирзо дар бораи ашъори се суҳанвари замони ӯ меоварем: "Мавлоно Дуои Машҳадӣ аз шуарои Машҳадӣ муқаддаси мунаввари разияи разавия (а) аст. Марди девона ва беҳаёст. Ақсари авқот бо мардум дар қангу гуфтугӯст ва ҳар гоҳ шеъри худро мехонад, фарёд мекунад, ки таҳсин қунед, ки беҳтарини шоирон манам" [4,с.267].

Суханвари дигар Галавалӣ аз галавиёни Шероз аст ва ба сартарошӣ авқоти худ зоеъ мекунад. Мегӯяд, ки ин матлаъро ман гуфтаам ва ман бовар намекунам, ки ӯ гуфта бошад.

**Хоҳам, ки бад-он сина ниҳам синаи худро,
То дил ба ту гӯяд гами деринаи худро[4,с.320].**

Дар бораи шоир Мавлоно Нозукии Ҳамадонӣ менависад, ки авқоти ӯ сарфи шеър мешавад ва дар ҳар рӯз қариб ба ҳазор байт мегӯяд ва бар худ лозим карда, ки чамъи кутуби назмро ҷавоб гӯяд. Аз ҷумла “Шоҳнома”, ки Фирдавсӣ ба сӣ сол гуфта, ӯ ба сӣ рӯз гуфта буд. Дар шеъри ӯ радифу қофияи ғалат бисёр аст ва ба ғайр аз тахаллус дар шеъри ӯ нозукие нест. Дар шеъри ӯ чизҳост ғайр аз маънӣ, чунонки аз ин чанд байт, ки дар “Шоҳнома”-и худ дар сифати ҷанг гуфта, маълум метавон кард:

**Гирифтанд тиру камон мардумон,
Фитоданд дар якдигар чун дадон.
Гурозон давиданд монанди тир,
Ҳама захмхӯрда гурозон чу шер.
Ҳама нурдилон ларза зан ҳамчу бед,
Ки ногаҳ яке шери нурдил расид.
Абар маймана тохт монанди пил,
Ба дасташ яке найза монанди бел! [4,с.266].**

Соммирзо дар баъзе мавридҳо ба ислоҳи абёти шоирон мепардозад ва барои мавзунтар гаштани онҳо тағйироте пешниҳод менамояд, ки онро муҳаққиқони осораш нақди ислоҳӣ номидаанд. Ба андешаи баъзе аз олимони адабиётшинос чунин ислоҳоте, ки дар матнҳои адабии ҳамагон давра ривочи фаровон ёфтааст, умдатан завқӣ ва истеҳсонӣ меноманд, ки вобастаи қоидаву қонуни ҳосе нест. Соммирзо дар бобати як байти шоир Мирабдуллоқӣ чунин менависад:

**Нозукии байни лаби ӯро бибӯсам ба ҳаёл,
Лабаиш озурда шавад чун нигарам рӯзи висол.**

Ва дар идомаи он фармудааст, ки ба эътиқоди ман агар мисраъро чунин бихонд, бисёр беҳтар аст: “Бувад озурда дар ӯ чун нигарам рӯзи висол” [4,с.12]. Ва ё дар хусуси байти шоир Қонеъии Қазвинӣ овардааст:

**Дилам зи бодаи ишқи бути дигар гарм аст,
Маро хабар нею дар шаҳр ин хабар гарм аст**

Агар дар мисраи аввал лафзи “буте” ро “маҳе” хонанд, беҳтар хоҳад буд[4,с.272].

Шоҳзодаи сафавӣ дар баъзе маврид ҳангоми таҳлилу баҳодиҳӣ ба ашъори шоирон назари шахсии худро баён медорад. Масалан, дар бораи Раҷоӣ ном шоире мегӯяд: “Қалимоти шеъраш дар ниҳояти ширинию макбулӣ аст ва ман ӯро хушлаҳча гуфтаам”[4,с.276].

Дар баробари ин, агар бубинад, ки байте таъкиди лафзӣ дорад, ба ислоҳи он мекӯшад. Матлаи зерини Мушкии Табрэзиро ба ҳайси намуна овардааст:

**Ҳар ҷо ки зи рух парда барандохта бошӣ,
Сад ҳамчу маро ошиқи худ сохта бошӣ.**

Ва баъдан илова менамояд, ки агар мисраи аввалро чунин бихонанд, беҳтар аст: “Тарсам, ки зи рух парда барандохта бошӣ” [4,с.278].

Ба андешаи мо ин ислоҳи Соммирзо бисёр зебо ва устувор мебошад.

Нақди ахлоқӣ дар тазкираи “Тухфаи сомӣ” мавқеи мустақкам дорад. Соммирзо нисбат ба шахсияти ахлоқӣ ва иҷтимоии шоирон тавачҷӯҳи ҳоса зоҳир намудааст. Аз назари ӯ

фазилати ахлоқӣ дар камолоти суханвар нақши муҳимме дорад. Вай дар ҷо ҷои тазкираи худ вақте ба шарҳи ҳоли шоирони ҳаҷвсаро ва бадзабон мепардозад аксар чунин мегӯяд: “Ин китобро ҷои зикри абёти онҳо нест ва навиштани чунон абёти бемояе мояи бешармӣ ва беҳаёӣ аст [1; 8].

Воқеъан баромадан аз доираи ахлоқ дар ҳама давру замон боиси нақӯҳиши суханварони ҳичогӯ бадандеш гардида, на танҳо боиси коста шудани обрӯву эътибори адиб, балки сабабгори дилмондагии аъзои ҷомеа аз шеърӯ шоирӣ мегардад. Ин омил ба рақибон имкони маҳқум намудани шеърӯ адабиётро медиҳад [6, с. 68].

Риояи иффати калому адаби Sommirzo қобили зикр аст, зеро ки аглаби тазкиранависони дигар ба ин самт камтар аҳаммият додаанд. Қисме аз изҳороти вай ба мавҷудияти равобити нодуруст ва носолими ахлоқӣ дар миёни суханварон ишора дорад. Аз ҷумла он ки дар бораи Зулолии Табрэзӣ навиштааст: “Дар соҳибхуснӣ шоир шуд ва шеъри ӯро мадад мекарданд, лочарам чун ришаш сар зад, дигар аз шеър дам назад, охир поймоли истихфӯф шуд. Ба хафӯфӣ (кафшдузӣ) иқдом менамуд” [4, с. 260]. Ва ё дар бораи шоири дигар бо номи Мавлоно Шӯҳии Яздӣ овардааст: “Дар маҳалле, ки ҷамолаш дар мартабаи камол буд, майли шоирӣ кард ва ҳар кас аз ошиқонаш шеър ба номи ӯ мегуфтанд, ӯ гирд мекард. Ин матлаъ аз он ҷумла аст:

***Дар воқеа дидем, ки шуд ёр парешон,
Гашием аз ин воқеа бисёр парешон” [4, с. 267].***

Рӯзгори шоир Бобо Фигониро чунин тасвир менамояд: “Бисёр ҳарис ба шароб буд ва доимулавкот дар майхонаҳо ба сар мебуд. Пас аз вафоти Султон Яъқуб дар замони соҳибкирон мағфур ба Хуросон афтада, дар шаҳри Абевард сокин шуд. Ҳокими он ҷо ҳар рӯз як ман гӯшт ва як ман шароб муқаррар карда буд, ки ба ӯ медоданд. Дар охир кори ӯ ба ҷое расид, ки мардуми шаробхона ӯро аз паи муҳтоҷии худ ба бозор ва шаҳр мефиристоданд ва ба ӯ ҳазлҳои рақик мекарданд ва ӯ ба воситаи шумии ҳарисии шароб таҳаммул мекард” [4, с. 178].

Sommirzo Сафавӣ тавонистааст, ки дар баробари овардани ному таҳаллус, зодгоҳ ва касбу пешаи суханварон бобати ашъорашон назари хешро баён намуда, арзиши навиштаҳои суханваронро нақду баррасӣ намояд.

Нақду баррасии Sommirzo, назару салиқаи вай дар боби шеърӯ шоириро метавон дар ин чанд нукта баён кард:

1. Эътиқод ба лузуми маълум ва мураббӣ дар шеърӯ шоирӣ дар канори қобилияти истеъдод. Чунон ки дар тарҷумаи ҳоли Ҳаллокии Ҳамадонӣ мегӯяд: “Дар қобилияти ӯ сухане нест. Сухан дар он аст, ки бемураббӣ аст. Агар ӯро мураббӣ мебуд, гӯи тафавуқ аз бисёрӣ рабудӣ” [4, с. 264].

2. Муаллифи тазкираи “Тухфаи Сомӣ” ба фазилатҳои ахлоқӣ, андешаҳои ҳикматнок ва шахсияти шоироне, ки дар баёни каломи мавзун одобу иффиатро риоя намудаанд, эътибори хосса зоҳир намудааст.

3. Sommirzo Сафавӣ тавонистааст, ки дар баёни арзиши ашъори аҳли адаби рӯзгори хеш новобаста аз мақому манзалат ва мавқеи иҷтимоии онҳо баҳои воқеъбинона диҳад, ки ин усул дар дигар тазкираҳо камтар ба назар мерасад.

Пайнавишт:

1. Каримов У. Адабиёти тоҷик дар асри XVI. - Душанбе: Дониш, 1980. - 228 с.
2. Сайфиев Н. Таърихи адабиёти тоҷик (асрҳои XVI-XIX ва ибтидои асри XX). - Душанбе: Бухоро.- 660 с.

3. Сатторов А. “Тухфаи Сомӣ ва хусусиятҳои он”. - Душанбе: Дониш, 1972. -132 с.
4. Соммирзои Сафавӣ. Тухфаи Сомӣ. Таҳиягари матн ва муаллифи неигуфтору тавзеҳот Бадриддин Мақсудов. - Душанбе: Маориф,2018.- 380 с.
5. Фахриддин Али Сафӣ. Латоифуттавоиф. Таҳия, неигуфтор, шарҳи лугатҳо ва тавзеҳоти Абдуиҷуқури Абдусаттор, Бурҳон Сайфиддинов –Душанбе: Адиб, 2011, -336 с.
6. Ҳамроев Ҷумъақул. Асрори нақди адабӣ. -Душанбе:Деваитич, 2005. - 128 с.
7. Ҳодизода Р., Каримов У., Саъдиев С. Адабиёти тоҷик. Асрҳои XVI- XIX ва ибтидои асри XX. -Душанбе: Маориф, 1988. - 171с.
8. Ashrapov, B. P. *The Place of Poly-Affixes in the Tajik Literary Language of the XVIII-th Century* / B. P. Ashrapov // *Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики. Серия гуманитарных наук.* – 2015. – No 3(64). – С. 122-131.

Reference Literature:

1. Karimov U. *The Tajik Literature of the XVI-th Century.* – Dushanbe: Knowledge, 1980. – 228 pp.
2. Sayfiyev N. *The History of the Tajik Literature (the XVI-th – the XIX-th and the Beginning of the XX-th Centuries.* – Dushanbe: Bukhara. – 660 pp.
3. Sattorov A. “Tuhfai Somi” and its Peculiarities. – Dushanbe: Knowledge, 1972. – 132 pp.
4. Safavi, Sommirzo. “Tuhfai Somi”. Preparation of the text, preface and commentaries: Badriddin Maksudov. – Dushanbe: Enlightenment. 2018. – 380 pp.
5. Fakhriddin Ali Safi. “Latoifuttavoif”. Preface, commentaries, glossary: Abdushukur Abdusattor, Burhon Sayfiddinov. – Dushanbe: Man-of-Letters, 2011. – 336 pp.
6. Khamroyev, Djumakul. *Secrets of Literary Criticism.* – Dushanbe: Devashtich. 2005. – 128 pp.
7. Khodizoda K., Karimov U., Sadiyev S. *Tajik Literature. The XVI-th the XIX-th, and the Beginning of the XX-th Centuries.* - Dushanbe: Enlightenment, 1988. – 171 pp.
8. Ashrapov, B. P. *The Place of Poly-Affixes in the Tajik Literary Language of the XVIII-th Century* / B. P. Ashrapov // *Bulletin of Tajik State University of Law, Business and Politics. Series of Humanitarian Sciences.* – 2015, № 3(64). – pp. 122-131.